

УДК 343

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.2.16>

ДЕМ'ЯНОВ В.В.

**ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВИЛ
ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ (ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ)****PROBLEMS OF CRIMINAL LEGAL PROTECTION
OF ENVIRONMENTAL SAFETY RULES (DURING MARTIAL LAW)**

У статті проаналізовано наявні проблеми кримінально-правової охорони правил екологічної безпеки (під час воєнного стану); нормативне їх врегулювання. Ми дослідили сучасний стан антропогенного навантаження на природне середовище.

Проілюстровано ситуації з сільськогосподарськими угіддями, використанням ресурсів прісних поверхневих вод і вирубкою лісових масивів, Зараз зовсім загрозливих масштабів набувають забруднення та деградація навколишнього природного середовища, особливо водою і ґрунтів, атмосферного повітря у містах та промислових центрах, які зазнали максимальних руйнувань. Частка екологічно чистих територій нині неухильно зменшується відносно до загальної земельної площі країни. Малозабруднених території все менше, а площі зон екологічного лиха збільшуються. Та, враховуючи подовження загарбницьких дій, ці показники й надалі продовжують збільшуватися. Зазначено, що це насамперед стосується зони відчуження, що утворилась після аварії на ЧАЕС та районів, прилеглих до неї й погіршився стан після захоплення російськими військовими Чорнобильської атомної електростанції. Також, значних пошкоджень зазнали об'єкти і місцевості в Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Київській, Луганській, Львівській, Сумській, Харківській, Херсонській, Чернігівській і деяких інших областях.

Питання життя і гідності людини і громадянина їхніх, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства – його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави – її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища – від надзвичайних ситуацій є питаннями національної безпеки України.

Отже, в статті досліджено питання зібрання належних, допустимих та достатніх доказів про порушенні вимог, що визначають порядок проведення екологічної експертизи, правил екологічної безпеки під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію, а також експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів і інших об'єктів до проведення огляду слід залучити органи державного екологічного контролю, представників Державної екологічної інспекції України (в нашому регіоні, це Державна екологічна інспекція Південного округу Запорізька та Херсонська області), органи Міністерства охорони здоров'я України та департаменти Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, які відповідно до покладених на них законодавством повноважень, встановлюють фактичні данні, здійснюють відповідний розрахунок завданих довіллю збитків тощо. Інші особливості аналізованого складу злочину.

На шляху сприяння попередження та ефективному розкриттю та розслідуванню порушень екологічної безпеки у майбутньому, підкреслена потреба прогнозування перспективи розвитку ситуації екологічної безпеки; які дії треба попередньо проводити, в тому числі правоохоронними органами і запропоновано запровадити відповідну Стратегію (Стратегії запобігання порушенням правил екологічної безпеки).

Ключові слова: екологічна політика, експлуатація природних ресурсів, екологічні права та обов'язки, захист довкілля, збереження довкілля, екологічна безпека, промисловий регіон.

The article analyzes existing problems of criminal law protection of environmental safety rules (during martial law); their regulatory regulation. We investigated the current state of anthropogenic load on the natural environment.

Situations with agricultural lands, the use of fresh surface water resources, and the cutting down of forests are illustrated. Now, pollution and degradation of the natural environment, especially water bodies and soils, atmospheric air in cities and industrial centers, which have undergone maximum destruction, are taking on a very threatening scale. The share of ecologically clean territories is now steadily decreasing relative to the total land area of the country. There are fewer and fewer lightly polluted areas, and the areas of ecological disaster zones are increasing. But, taking into account the prolongation of the invasion, these indicators continue to increase. It is noted that this primarily concerns the exclusion zone that was formed after the accident at the Chernobyl nuclear power plant and the areas adjacent to it, which worsened after the seizure of the Chernobyl nuclear power plant by the Russian military. Also, objects and areas in Donetsk, Dnipropetrovsk, Zaporizhzhya, Kyiv, Luhansk, Lviv, Sumy, Kharkiv, Kherson, Chernihiv and some other regions suffered significant damage.

The question of life and dignity of a person and their citizen, their constitutional rights and freedoms, safe living conditions; society – its democratic values, well-being and conditions for sustainable development; of the state – its constitutional system, sovereignty, territorial integrity and inviolability; territory, natural environment – from emergency situations are matters of national security of Ukraine.

So, the article examines the issue of gathering proper, admissible and sufficient evidence about violations of the requirements that determine the procedure for conducting an environmental examination, the rules of environmental safety during the design, placement, construction, reconstruction, commissioning, as well as the operation and liquidation of enterprises, structures, of mobile vehicles and other objects, state environmental control bodies, representatives of the State Environmental Inspection of Ukraine (in our region, this is the State Environmental Inspection of the Southern District of Zaporizhzhya and Kherson regions), bodies of the Ministry of Health of Ukraine and departments of the Ministry of Defense should be involved in the inspection of the environment and natural resources of Ukraine, which, in accordance with the powers assigned to them by the law, establish actual data, carry out an appropriate calculation of the damage caused to the environment, etc. Other features of the analyzed composition of the crime.

On the way to promote prevention and effective disclosure and investigation of environmental safety violations in the future, the need to forecast the future development of the environmental safety situation is emphasized; what actions should be taken in advance, including by law enforcement agencies, and it is proposed to implement the corresponding Strategy (Strategies for the Prevention of Violations of Environmental Safety Rules).

Key words: *ecological policy, exploitation of natural resources, ecological rights and obligations, protection of the environment, preservation of the environment, ecological safety, the industrial region.*

В умовах збройної агресії проти України, що супроводжується негативним впливом на довкілля, додержання правил екологічної безпеки набуває стратегічного значення.

Так, стаття 13 Конституції України визначає, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу (від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією); кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону. 16 стаття Конституції України містить положення, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави; тобто, прямо вказує: екологічна безпека – це обов'язок держави. Стаття 50 Конституції України, в свою чергу, гарантує громадянам право на безпечне для життя

і здоров'я довкілля, а стаття 66 Конституції України наголошує на обов'язку кожного не заподіювати шкоду природі та на відшкодування завданих збитків. Проте, стан довкілля в Україні є незадовільним [1].

На цей час саме природне середовище зазнає великого антропогенного навантаження. В Україні зараз найвищі показники розораності сільськогосподарських угідь, використання ресурсів прісних поверхневих вод і вирубок лісових масивів тощо в Європі. Зовсім загрозливих масштабів набувають забруднення та деградація навколишнього природного середовища, особливо водойм і ґрунтів, атмосферного повітря у містах та промислових центрах, які зазнали максимальних руйнувань. Частка екологічно чистих територій нині неухильно зменшується відносно до загальної земельної площі країни. Малозабруднених територій все менше, а площі зон екологічного лиха збільшуються. Та, враховуючи подовження загарбницьких дій, ці показники й надалі продовжують збільшуватися (нажаль, наслідки можливі і після закінчення військових дій). Це насамперед зона відчуження, що утворилась після аварії на ЧАЕС та райони, прилеглі до неї та погіршилася після захоплення російськими військовими Чорнобильської атомної електростанції. Після російської окупації небезпек на ЧАЕС стало більше: мародерство, мінування території, небезпечне опромінення персоналу – все це наслідки окупації російськими військовими Чорнобильської атомної електростанції. За вказівками представників українського уряду і працівники АЕС: після відступу російських окупантів з Чорнобильської атомної електростанції вони залишили по собі фортифікаційні об'єкти в місцях максимального радіаційного фону, вивезли унікальну радіологічну лабораторію, полонили захисників ЧАЕС та примушували персонал до роботи в умовах надмірного опромінення. А також окремі місцевості в Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Київській, Луганській, Львівській, Сумській, Харківській, Херсонській, Чернігівській і деяких інших областях. До речі, регіони з кризовою екологічною ситуацією мають і найвищу щільність населення [2].

Відповідно до положень ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України» державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист: людини і громадянина – їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства – його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави – її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища – від надзвичайних ситуацій [3]. Що передбачає здійснення комплексу заходів, що гарантуватимуть екологічну безпеку ядерних об'єктів і надійний радіаційний захист населення та довкілля, зведення до мінімуму впливу наслідків аварії на Чорнобильській АЕС; впровадження у виробництво сучасних, екологічно безпечних, ресурсо- та енергозберігаючих технологій, підвищення ефективності використання природних ресурсів, розвиток технологій переробки та утилізації відходів; поліпшення екологічного стану річок України, насамперед басейну р. Дніпро, та якості питної води; запобігання забрудненню Чорного та Азовського морів та поліпшення їх екологічного стану; стабілізація та поліпшення екологічного стану в містах і промислових центрах Донецько-Придніпровського регіону; недопущення неконтрольованого ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин і матеріалів, збудників хвороб, небезпечних для людей, тварин, рослин, організмів; реалізація заходів щодо зменшення негативного впливу глобальних екологічних проблем на стан екологічної безпеки України, розширення її участі у міжнародному співробітництві з цих питань [2].

Екологічна безпека забезпечується системою організаційно-правових, економічних, технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів екологічного характеру, яка передбачена Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (екологічні вимоги до розміщення, проектування, будівництва, реконструкції, введення в дію і експлуатації підприємств, споруд та інших об'єктів; охорона навколишнього природного середовища при застосуванні засобів захисту рослин, мінеральних добрив, токсичних хімічних речовин та інших препаратів; охорона навколишнього природного середовища від забруднення виробничими, побутовими та іншими відходами; екологічна безпека транспортних засобів тощо) [4].

Результативність роботи у виявленні правопорушень за статтею 236 КК України та подальший збір доказів під час досудового розслідування обумовлена взаємодією правоохоронних органів та органів державного нагляду. При установленні факту порушення порядку здійснення оцінки впливу на довкілля, правил екологічної безпеки необхідно провести першочергові слідчі дії з метою з'ясування обставин вчинення правопорушення [5].

На практиці значна частина цих правопорушень залишається невиявленими та не розкритими (обвинувальні акти не скеровуються до суду), оскільки залишається невстановленими

зв'язок (загибель людей, екологічне забруднення значних територій або інші тяжкі наслідки) з порушеннями порядку здійснення оцінки впливу на довкілля, або правил екологічної безпеки під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів та інших об'єктів (через проміжки часу між вчиненням та виявленням цих наслідків (обов'язковим при кваліфікації злочину, передбаченого ст. 236 КК, є встановлення причинного зв'язку між зазначеним у цій статті діянням та суспільно небезпечним наслідком (наслідками)); навмисного приховування своїх злочинних дій; ті ж самі дії але вчинені незаконними органами чи організаціями окупаційної влади; невідконтрольність окремих територій та об'єктів українській владі; руйнування інфраструктури; через брак належного рівня фахівців та контролюючих органів; брак засобів вчасного й всебічного виявлення та оцінювання шкоди, складність виявлення розбіжностей між наслідків від снарядів від незаконних: розміщення, проектування, будівництва, реконструкції, введення в дію і експлуатації підприємств, споруд та інших об'єктів; а також, загальне послаблення юридичного контролю через складність визначення господарського підпорядкування того чи іншого об'єкта та високу латентність екологічної злочинності в цілому тощо.

З метою зібрання належних, допустимих та достатніх доказів про порушенні вимог, що визначають порядок проведення екологічної експертизи, правил екологічної безпеки під час проектування, розміщення, будівництва, реконструкції, введення в експлуатацію, а також експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересувних засобів і інших об'єктів до проведення огляду слід залучити органи державного екологічного контролю [Закон України Про державний екологічний контроль (проект)] [6], представників Державної екологічної інспекції України (в нашому регіоні, це Державна екологічна інспекція Південного округу Запорізька та Херсонська області), органи Міністерства охорони здоров'я України та департаменти Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, які відповідно до покладених на них законодавством повноважень, встановлюють фактичні данні, здійснюють відповідний розрахунок завданих довікллю збитків тощо. Законом України від 15.03.2022 внесено зміни до статті 71 Кримінального процесуального кодексу України та розширено повноваження спеціаліста, який може бути залучений для надання пояснень, довідок і висновків під час досудового розслідування, що потребують спеціальних знань [7]. Залучений у кримінальному провадженні спеціаліст використовує свої знання та в межах компетенції надає консультації та відповіді на питання, фіксує факти порушення законодавства, визначає розмір матеріальної шкоди (збитків) та службових або інших осіб, внаслідок дій або бездіяльності яких допущено порушення законодавства, спричинено шкоду чи завдано збитки. Взаємодію між органами прокуратури, Національної поліції, державними органами контролю та державними спеціалізованими установами визначено спільним Порядком від 16.06.2022 №94/363/150/226/356. З метою залучення працівника органу державного нагляду (контролю) або судового експерта спеціалізованої державної установи, фахівця підприємства, установи, організації, або іншої особи, що володіє спеціальними знаннями та навичками, як спеціаліста відповідна посадова особа органу національної поліції чи прокуратури завчасно (не пізніше ніж за 10 днів до бажаної дати залучення) письмово звертається до органу державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, спеціалізованої державної установи, підприємства, установи, організації для визначення інформації про конкретного працівника, який у подальшому буде залучений як спеціаліст [8].

Після отримання інформації про можливість виділення конкретних осіб слідчий чи прокурор приймає рішення про залучення відповідної особи як спеціаліста, про що виносить постанову, копію якої направляє до органу державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, спеціалізованої державної установи, підприємства, установи, організації або вручає спеціалісту. Постанова слідчого чи прокурора про залучення як спеціаліста є обов'язковою для виконання. Фіксація відбувається після аналізу результатів, які слідчий чи прокурор отримав при проведенні огляду місця події. При складанні протоколу в описовій частині необхідно вказати: межі місця події, його місцезнаходження (з прив'язкою до Google координат); час, назву, район, номер кварталу, межі та площу, способи й методи вчинення та виявлення, територію (наприклад, категорію, кількість, масштаби, вид і спосіб, а також особливості тощо). В ході огляду необхідно використовувати вимірювальні прилади, які пройшли сертифікацію та гостування – лінійки, рулетки, оскільки застосування інших, може поставити під сумнів точність вимірів та підрахунок розміру шкоди [9].

При вирахуванні шкоди завданої довкіллю необхідно використовувати Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04.04.2022 № 167 «Про затвердження

Методики визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану»; постанови Кабінету Міністрів України: від 19.04.1993 № 287 «Про такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд України»; від 23.07.2008 № 665 «Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу»; від 07.11.2012 № 1030 «Про розмір компенсації за незаконне добування, знищення або пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за знищення чи погіршення середовища їх перебування (зростання)»; від 20 березня 2022 р. № 326 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації»; від 10.05.2022 № 575 «Про затвердження спеціальних такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд» [10–14].

З 9 червня 2022 року набрав чинності Закон України від 12.05.2022 № 2247-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану». Відповідно до цього Закону на період дії воєнного стану для виконання обстежувальних, вишукувальних, топографо-геодезичних робіт, використання геодезичного обладнання користування геодезичними та картографічними даними, відомостями про координати пунктів Державної геодезичної мережі, а також надання відомостей про координати поворотних точок меж об'єктів Державного земельного кадастру сертифіковані інженери-землевлпорядники та/або сертифіковані інженери-геодезисти повинні отримати від органу Служби безпеки України спеціальний дозвіл на виконання топографо-геодезичних вишукувань [15].

Ознаки аналізованого складу злочину також містять: прийняття в експлуатацію сховищ радіоактивних відходів або об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, без реалізації заходів щодо забезпечення захисту персоналу, населення, довкілля чи без спорудження та введення в дію всього комплексу цих об'єктів, передбаченого проектом; ведення у межах санітарно-захисних зон, створених для відмежування сховищ радіоактивних відходів від суміжних земель, сільськогосподарської та іншої виробничої діяльності, спрямованої на одержання товарної продукції, без спеціального дозволу, здійснення без такого дозволу у цих зонах усіх видів водокористування, лісокористування та користування надрами; проведення робіт на ядерній установці, джерелі іонізуючого випромінювання, а також поводження з такими джерелами та ядерними матеріалами без наявності дозволу; не забезпечення захисту людини від впливу радіонуклідів, що містяться у будівельних матеріалах, під час будівництва житлових і виробничих приміщень; не проведення налагоджувальних робіт на обладнанні, що споживає природний газ і рідке паливо.

Порушення правил екологічної безпеки утворюють дії або бездіяльність, пов'язані з невиконанням вимог відповідних норм, правил (екологічних нормативів та/або екологічних стандартів), що визначають допустимі рівні негативного впливу на довкілля та неправомірного використання природних ресурсів.

Відповідно, отримана інформація потребує експертної перевірки. Відповідно до вимог ч. 2 ст. 242 Кримінального процесуального кодексу України слідчий або прокурор зобов'язані забезпечити проведення експертизи щодо визначення розміру шкоди довкіллю, заподіяного кримінальним правопорушенням [5].

Необхідно враховувати, що ст. 236 КК України є кримінальним правопорушенням з матеріальним складом, тобто злочин вважається закінченим з моменту настання суспільно небезпечних наслідків [5].

Порушення правил екологічної безпеки, яке не супроводжувалося фактичним заподіянням шкоди людині чи довкіллю, утворює склад відповідного адміністративного проступку (статті 791, 80, 911 КпАП), а за наявності для цього підстав – злочину, передбаченого ч. 1 ст. 253 КК [16; 5]. Поняття «інші тяжкі наслідки» охоплюються випадки масового захворювання людей, масове знищення об'єктів тваринного або рослинного світу, виснаження природних ресурсів, тривалий простій підприємств тощо. Відповідно до абзаців 2, 3 п. 5 ППВСУ від 10 грудня 2004 р. № 17 «Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля» під тяжкими наслідками слід розуміти: загибель чи масове захворювання людей; істотне погіршення екологічної обстановки в тому чи іншому регіоні (місцевості); зникнення, масові загибель чи тяжкі захворювання об'єктів тваринного і рослинного світу; неможливість відтворити протягом тривалого часу ті чи інші природні об'єкти або використовувати природні ресурси в певному регіоні; генетичне перетворення тих чи інших природних об'єктів; заподіяння матеріальної шкоди в особливо великих розмірах тощо. З'ясовуючи питання про те, чи є загибель

або захворювання об'єктів тваринного світу масовими, суди, зокрема, повинні досліджувати відомості про чисельність тварин, риби, інших організмів, що загинули чи захворіли, їх поширеність на території України або конкретної адміністративно-територіальної одиниці. Масове захворювання людей – це захворювання значної кількості людей на одній території, що є небезпечним для їх життя і здоров'я або поєднане зі стійкою втратою працездатності, зараження епідемічними або інфекційними хворобами кількох осіб, появу відхилень у розвитку дітей, значне зниження тривалості життя, захисних можливостей імунної системи. Масове знищення об'єктів тваринного або рослинного світу означає: приведення у непридатний стан рослин на великих площах, у великому розмірі або на значну суму; приведення у непридатний або в частково непридатний стан угідь; знищення чи приведення у непридатний або в частково непридатний стан врожаю сільськогосподарських рослин у великій кількості або на значну суму; знищення значної кількості тварин; знищення посівного матеріалу, земель та насаджень; знищення та отруєння значної кількості риби. Під виснаженням природних ресурсів слід розуміти їх нераціональне використання, що призвело до зниження продуктивності або невідповідності доступних запасів ресурсів і безпечних умов їх використання, зменшення стоку поверхневих вод чи скорочення запасів підземних вод [17].

Загибель людей означає смерть двох або більше осіб. Іншими тяжкими наслідками можуть визнаватися, зокрема, загибель однієї особи, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень одній, двом чи більше особам, масове захворювання людей, виведення з ладу виробничих підприємств чи інших важливих споруд (гребель, систем водо- та енергопостачання, зв'язку тощо), масові загибель або захворювання об'єктів тваринного світу, знищення лісових масивів на значних площах, неможливість відтворити протягом тривалого часу ті чи інші природні об'єкти або використовувати природні ресурси у певному регіоні, генетичне перетворення природних об'єктів, спричинення великих матеріальних збитків, у тому числі пов'язаних з відновленням належної якості довкілля, неможливість проживання населення на певній території та вимушене переселення людей. З'ясовуючи питання про те, чи є загибель або захворювання об'єктів тваринного світу масовими, слід, зокрема, досліджувати відомості про чисельність тварин, риби, інших організмів, що загинули чи захворіли, їх поширеність на території України або конкретної адміністративно-територіальної одиниці. До екологічного забруднення значних територій слід відносити забруднення різними небезпечними речовинами і відходами лісових масивів, водойм, морського середовища, земельних ділянок, атмосферного повітря (скажімо, його запылення або задимлення). Екологічним забрудненням території може бути, наприклад, зміна на ній радіоактивного фону в розмірах, які створюють небезпеку для життя та здоров'я особи, генетичного фонду рослин і тварин. Вирішуючи питання про те, чи є значною територія, на якій сталося екологічне забруднення, треба враховувати дані про її площу, екологічну унікальність, належність до природно-заповідного фонду чи іншого об'єкта загальнодержавного значення.

У липні 2022 року у Запорізькому НДЕКЦ МВС України впроваджено проведення інженерно-екологічної експертизи за експертною спеціальністю 10.19 «Дослідження обставин та організаційно-технічних причин і наслідків впливу техногенних джерел на об'єкти довкілля» за адресою: м. Запоріжжя, вул. Аваліаїні, 19-а, 69068 (тел. 061-228-02-59, ndekc@zr.pru.gov.ua).

Установи, які також виконують такі експертизи – ННЦ «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» (м. Харків), Дніпропетровський НДІСЕ, Київський НДІСЕ, Одеський НДІСЕ.

Щодо особливостей залучення державних підприємств та органів місцевого самоврядування в якості потерпілої сторони. Визначення потерпілої сторони залежить від наступного: кому належить на праві власності або господарського відання (державна, комунальна або приватна власність) та у чиєму користуванні або на праві власності перебувають об'єкти; у разі завдання шкоди інтересам територіальної громади – відповідна міська, селищна або сільська рада, на території якої здійснено правопорушення.

Так, по Запорізькому району: Біленьківська, Долинська, Матвіївська, Михайлівська, Михайло-Лукашівська, Новоолександрівська, Павлівська, Петро-Михайлівська, Степенська, Широківська та Таврійська сільські ради, Вільнянська та Запорізька міські ради, Комишуваська, Кушугумська, Новомиколаївська та Тернуватська селищні ради.

Нормативне обґрунтування для визначення потерпілої сторони в особі міської, селищної або сільської ради. Територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності, зокрема на землю та природні ресурси (ст. 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні») [18]. Природні ресурси, які перебувають у власності

територіальних громад, є складовою частиною матеріальної і фінансової основи місцевого самоврядування (ст. 142 Конституції України) [1].

Таким чином, сучасний специфічний правовий режим на нашій території, складний як для упорядкування, додержання прав і свобод; необхідність введення додаткових заходів; наявність та наслідки складних подій; складна ситуація з оцінкою суспільно-небезпечних діянь з порушення правил екологічної безпеки. Наприклад складні ланцюги причинно-наслідкових зв'язків, факторів воєнного стану та реального впливу на дозвілля, ускладнює реальне та оперативне виявлення порушень природоохоронного законодавства, порушників останнього, фіксацію заподіяної шкоди тощо. Тому, для сприяння її відшкодування, а також попередження виникнення аналогічних порушень у майбутньому, потрібно намагатися прогнозувати на перспективу, передбачати розвиток ситуації екологічної безпеки; які дії попередньо проводити, в тому числі правоохоронним органом і якої *Стратегії (Стратегії запобігання порушенням правил екологічної безпеки)* треба дотримуватися.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 №30. *Президент України. Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво*. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
2. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2021 році. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Київ, 2021. URL : <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/Natsdopovid-2021-n.pdf>
3. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
4. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року № 1264-XII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
5. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року №2341-III. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
6. Проект Закону України «Про державний екологічний контроль» від 18.03.2021 № 3091. *LIGA 360*. URL : https://ips.ligazakon.net/document/ji01459b?ed=2021_03_18
7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року №4651-VI. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
8. Наказ Про затвердження Порядку взаємодії між органами прокуратури, Національної поліції України, Служби безпеки України, уповноваженими органами державного нагляду (контролю), державними спеціалізованими установами під час виявлення та здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля від 16.06.2022 № 94/363/150/226/356. URL : *ZAKON ONLINE ПРАВО ЗНАТИ*. https://zakononline.com.ua/documents/show/506109__691951
9. Закон України Про стандартизацію від 5 червня 2014 року № 1315-VII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text>
10. Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України Про затвердження Методики визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану від 04.04.2022 № 167. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0406-22#Text>
11. Постанова кабінету міністрів України Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації від 20 березня 2022 р. № 326. *Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України*. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-viznachennya-shkodi-ta-zbitkiv-zavdanih-ukrayini-vnaslidok-zbrojnoyi-agresiyi-rosijskoyi-federaciyi-326>
12. Постанова Кабінету Міністрів України Про таксу для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд України від 19.04.1993 № 287. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287-93-%D0%BF#Text>
13. Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження таксу для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу від 23.07.2008 № 665. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/665-2008-%D0%BF#Text>

14. Постанова Кабінету Міністрів України Про розмір компенсації за незаконне добування, знищення або пошкодження видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України, а також за знищення чи погіршення середовища їх перебування (зростання) від 07.11.2012 № 1030. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1030-2012-%D0%BF#Text>

15. Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану від 12.05.2022 № 2247-IX. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-20#Text>

16. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8074-10. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

17. Постанова Пленуму Верховного Суду України Про судову практику у справах про злочини та ніші правопорушення проти довкілля від 10 грудня 2004 р. № 17. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017700-04#Text>

18. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>